



ملاحظات زیست محیطی برای نجات نسل ماهی آزاد دریای خزر *Salmo trutta caspius* Kessler, 1877

حمیدرضا علیزاده ثابت

مرکز تحقیقات ماهیان سردآبی کشور - تنکابن

پست الکترونیکی مسئول مقاله: hralizadeh@yahoo.co.uk

زیرگونه ماهی آزاد دریای خزر *Salmo trutta caspius* Kessler, 1877 تنها آزاد ماهی رودکوج در حوضه جنوبی دریای کاسپین بوده و جزء ماهیان سردآبی با ارزش اقتصادی بالا (Commercially Valuable Coldwater Fish) طبقه بندی گردیده است. از سال ۱۳۴۶ خورشیدی تا کنون، میلیاردها تومان از بودجه دولتی برای ترمیم خسارت های وارده به ذخایر طبیعی این ماهی منحصر بفرد هزینه شده است. حدود ۱۰ میلیون ماهی آزاد پاری (Parr) و اسمولت (Smolt) از آغاز برنامه بازسازی ذخایر در حوضه جنوبی دریای خزر رهاسازی شده است. تخریب زیستگاه های طبیعی مولدین و رشد ونمو بچه ماهیان و مناطق تخم ریزی، نقش بسیار مهمی در کاهش جمعیت این ذخیره ژنی ارزشمند شیلات ایران داشته است. از هم پاشیدگی زیستگاه های طبیعی با فقدان کنترل صید و تکرار یک روش توصیه شده توسط کارشناسان روسی به مدتربع قرن و عدم وجود ارزیابی علمی روز به روز مشکلات بیشتری را متوجه مدیریت سازمان شیلات و سازمان حفاظت محیط زیست ایران برای ساماندهی ذخایر این زیر گونه حمایت و حفاظت شده می نماید. در این بازه زمانی نسبتاً طولانی درمقایسه با مدل های مدیریت گونه های ماهیان مهاجر در جهان، با توجه ویژه به چرخه زندگی این ماهی در آب شیرین و دریا، گزارشی معتبر از ارزیابی به روش علامت گذاری و ره گیری در سوابق شیلات و محیط زیست کشور وجود ندارد. از پاییز سال ۱۳۸۴، با آغاز به کار مرکز تحقیقات ماهیان سردآبی کشور - تنکابن در مجاورت رودخانه چشمه کیله تنکابن بعنوان مهمترین مسیر مهاجرت ماهی آزاد در سواحل جنوبی، با آسیب شناسی، ارزیابی ۵۰ سال سابقه عملیات بازسازی ذخایر، انجام مطالعات موردی و پژوهش های مقایسه ای و تجزیه و تحلیل پرسش نامه ای و بهره گیری از دانش بومی ماهیگیران منطقه و تلفیق آن با روش های موفق بازسازی ذخایر در جهان، روش مناسبتری برای بازسازی ذخایر طبیعی ماهی آزاد دریای خزر پیشنهاد گردیده است. در این روش، با استفاده از الگوی زیستی طبیعی و توجه به رفتار مهاجرتی ماهی آزاد، ترمیم حلقه های مفقوده در این چرخه زیستی با مکانیسم ارزیابی پویا مدنظر قرار گرفته است.

کلمات کلیدی: ماهی آزاد - *Salmo trutta caspius* - دریای کاسپین - بازسازی ذخایر - محیط زیست - تنکابن -

ایران